

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՎԱԿՆԵՐԻ
ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՍԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հոգով ԳԻՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՅԸԳԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

9/47-925/ 5579

Մ-15 Մարտի

Գեղերի մար

Լևոնի Մարտի

30.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՎԱԿՆԵՐԻ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՍԽՐԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

9(47.995)27

ՍՏՈՒԳԿԱԾ Է 1967

15

ԱՐՄՈ ՄԱԼԽԱՅԱՆ

ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ
ՍԱՐԳԻՍ
ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

5579
A T 7000

ՀԱՍՏ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ

1944

ՀՍՍՐ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Պատ. խմբագիր Հ. ԱՍԼԱՆՅԱՆ
Շապիկը ցկարիչ Մ. Ն. ՄՈՆԻ

Академия Наук Армянской ССР
Институт Истории

Боевые подвиги сынов Армении

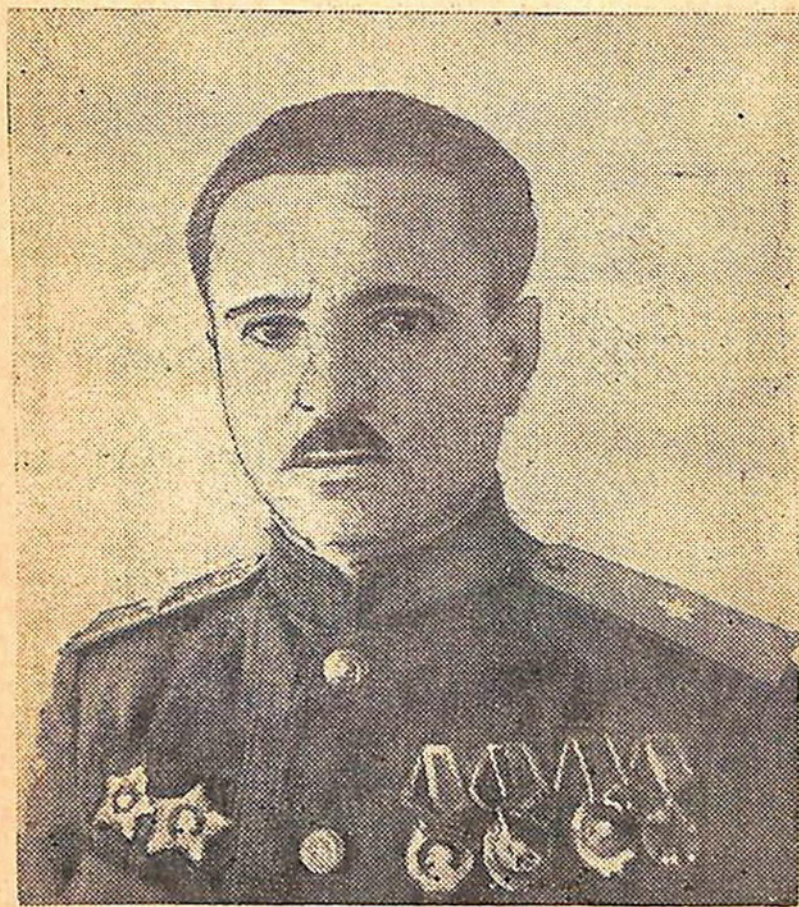
АРМО МАЛХАСЯН
ГЕНЕРАЛ-МАЙОР
САРКИС МАРТИРОСЯН

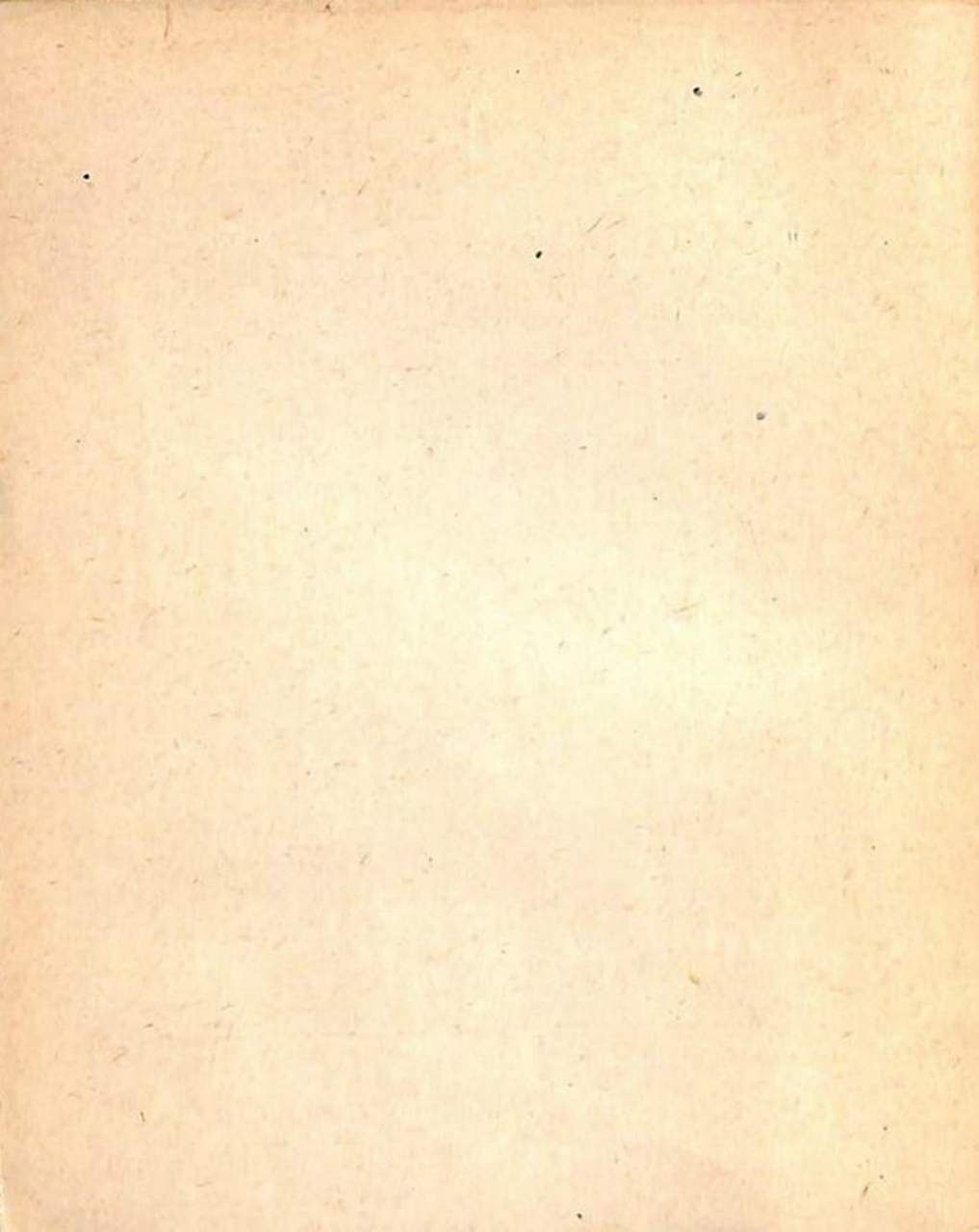
(На армянском языке)

Изд. АН Арм. ССР, Ереван, 1944

ՎՋ 01974. Պատվեր № 496. Հրատ № 232. Տիրած 4000.

ՀՍՍՐ ԳԻՏՈՒԹ. ԱԿԱԴԵՄԻԱԻ 1 տպ., Երևան

Սովետական սրբազան հողը գերմանաֆաշիստական զավթիչներից ազատագրելու համար ժզվող Հայրենական մեծ պատերազմում մարտական փառահեղ ուղի է անցել հայ ժողովրդի քաջարի զավակ, գեներալ-մայոր Սարգիս Մարտիրոսյանը։ Նրա անունը շատ անգամ է հիշատակվել Սովետական Խնդորմբյուրոյի հաղորդագրություններում և Գերագույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինի հաղթանակ ավետող հրամաններում։ Գեներալ-մայոր Ս. Մարտիրոսյանը թըշնամուն ջարդել ու հետապնդել է Մոսկվայի, Տուլայի և Վորոնեժի մատույցներից մինչև Ռումինիայի մայրաքաղաք Բուխարեստը։ Բալանուոլո, Ռեյակինո, Ռադենևո, Ալեքսին, Կատոմինո, Յուխնով, Կալուգա, Վորոնեժ, Բելգորոդ, Խարկով, Սոմի, Ռամի, Պրիլուկի, Կիև, Վալասիկով, Բելայա Ցերկով քաղաքները և մի շարք ու-

մինական քաղաքներ— ահա թշնամուն հետապնդելու նրա մարտերի ուղին: Գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանն այն զորավարներից մեկն է, որոնք առաջինը հասան ՍՍՌՄ-ի պետական սահման՝ Պրուտ գետին, մտան թշնամու տերիտորիան: Գեներալ-մայոր Ս. Մարտիրոսյանը մասնակցեց ուռմինական Դորոխոյ, Բոտոշանի և Յասսի քաղաքների գրավմանն ու իր պանծալի զորքերով մտավ Բուխարեստ:

Կարմիրբանակայինից մինչև Կորպուսի հրամանատար— ահա գեներալ-մայոր Սարգիս Մարտիրոսյանի մարտական ուղին:

*
* *

Գեներալ-մայոր Սարգիս Սողոմոնի Մարտիրոսյանը ծնվել է 1900 թվի սեպտեմբերի 21-ին Շամախու շրջանի Մադրասա գյուղում: Նախնական կրթությունն ստացել է գյուղի ծխական դպրոցում, ապա սովորել է Էջմիածնի Գեորգյան ճեմարանում: Պատանի Սարգիսը մեծ սիրով էր ուսումնասիրում հայ ժողովրդի կուլտուրան, պատ-

մությունը, նրա մարտական տրադիցիաները, ոգևորվում հայրենասեր զորավարներով, որոնք կենաց ու մահու ահեղ մարտեր են մղել օտարերկրյա զավթիչների դեմ: Մարտիրոսյանին չհաջողվեց ուսումը վերջացնել:

Պատանի Սարգիսը թողնելով ուսումը, մտնում է հասարակական կյանքի ոլորտը: 1918 թվին կամավոր կերպով մտնելով նոր կազմակերպված Կարմիր Բանակի շարքերը, նա զենքը ձեռքին ակտիվ մասնակցում է Բաքուն կոնտրոկոլոցիայից մաքրելու գործին և ապա, իբրև Կարմիր մարտիկ, մասնակցում է Ադրբեջանի և Հայաստանի քաղաքացիական կռիվներին: Մարտիրոսյանը անցել է քաղաքացիական դաժան կռիվների բովից՝ իր առաջին մարտական մկրտությունն ստանալով ընկնելով դասակարգի և աշխատավոր դյուղացիության ոխերիմ թշնամու դեմ մղվող մարտերում: Հենց այդ ժամանակ, սոցիալիստական հայրենիքի համար մղվող կատաղի մարտերի օրերին, Մարտիրոսյանը մտնում է Լենինի—Ստալինի պարտիայի շարքերը և վերջնականապես զինվորագրվում

վում Կարմիր Բանակին: Լինելով Կարմիր
Բանակի շարքերում՝ բոլշևիկ Մարտիրո-
սյանը սիրում է զինվորական գործը և մտա-
ծում իր ռազմական գիտելիքները խորաց-
նելու մասին:

1923 թվին կարմիրբանակային Սար-
գիս Մարտիրոսյանն ընդունվում է Թբիսիի՝
հրամկազմի կատարելագործման դասընթաց-
ները և ավարտում 1925 թվին: Նորավարտ
հրամանատարն աշխատանքի է նշանակվում
Հայկական հրաձիգ դիվիզիայի 2-րդ գնդում,
դրանով էլ սկսվում է նրա զինվորական կար-
յերան: Նույնդուռն հրամանատարը 17 տարի
շարունակ զանազան պատասխանատու պաշ-
տոններ է վարել Վրոշիլովի անվան Հայկա-
կան լեռնա-հրաձգային դիվիզիայում և նրա
շտաբում մինչև 1937 թիվը: Նա միշտ ձգտել
է հարստացնել ռազմական գիտելիքների
իր պաշարը: 1927—38 թ. թ. նա ընդուն-
վում է Մոսկվայի՝ բարձրագույն հրամկազ-
մի կատարելագործման դասընթացները:

1939 թվից Ս. Մարտիրոսյանին տեղա-
փոխում են Ռուսաստան, նշանակում ավելի

պատասխանատու պաշտոնի՝ ղեկիղիւաներից մեկի շտաբի պետ։ 1939 թվին նա ակտիվ մասնակցութիւն է ունենում Արեւմտյան Ուկրաինայի և Արեւմտյան Բելոռուսիայի ազատագրման մարտերին։ Ապա 1939—40 թվերին մինք նրան տեսնում ենք հեռավոր Կարելյան պարանոցում, Ֆինլանդիայի անանցանելի ճահիճներում ու անտառներում սպիտակ-Ֆինների դեմ դաժան մարտեր մղող Կարմիր Բանակի առաջավոր շարքերում։

Սարգիս Մարտիրոսյանը աճել ու դաստիարակվել է Կարմիր Բանակի շարքերում և որպէս հայրենիքի հավատարիմ զավակ՝ նա այլ կյանք չի ունեցել, բացի հայրենիքին և Լենինի—Ստալինի պարտիային ծառայելը։

Քառորդ դարից ավելի է, որ Սարգիս Մարտիրոսյանը գտնվում է իր հայրենիքին ծառայելու մարտական պոստում՝ Բանվորա-Գյուղացիական Կարմիր Բանակի շարքերում։

Թե քաղաքացիական պատերազմի դաժան տարիներին, թե սոցիալիզմի շինարա-

րության շրջանում և թե՛ ֆաշիստական Գերմանիայի ունրա վասալների դեմ մղվող ահեղ մարտերի ժամանակ Սարգիս Մարտիրոսյանը հղել է մեր երկրի զինված ուժերի առաջավոր շարքերում, իր ամբողջ ուժն ու եռանդն ի սպաս է դրել Սովետական Միության պաշտպանության գործին:

Արևմտյան Բելոռուսիայի ազատագրմանը մասնակցելուց հետո փոխգնդապետ Սարգիս Մարտիրոսյանն իբրև դիվիզիայի շտաբի պետ մնում է արևմտյան մեր սահմանագլխում: Հայրենական մեծ պատերազմի հենց առաջին օրերից Մարտիրոսյանն ակտիվ մասնակցություն է ունեցել զերմանական զավթիչների դեմ մղվող պայքարին՝ նախ հարավային և ապա հարավ-արևմտյան ռազմաճակատներում, իբրև դիվիզիայի շտաբի պետ:

1941 թվի աշնանը, երբ մեր հայրենիքի մայրաքաղաք Մոսկվային մահացու վտանգ էր սպառնում, Գլխավոր Հրամանատարությունը հանձնարարում է գնդապետ Մարտիրոսյանին Վոլգայի ափին՝ Բալա-

շուրջ քաղաքում նոր դիվիզիա կազմել ու
կռվի մտնել մայրաքաղաքի շրջանում:
Գնդապետ Մարտիրոսյանը կազմակերպում
է 340-րդ հրաձգային դիվիզիան, որը հետա-
գայում մեծ դեր խաղաց մեր հայրենիքի
համար մղվող մարտերում:

Դրությունը ծանր էր: Նորակազմ դիվի-
զիան մեծ համառությամբ ձեռնամուխ եղավ
մարտական և քաղաքական ուսուցման գոր-
ծին: Մարտիրոսյանը գիշեր-ցերեկ հանգիստ
չունեւ: Նա դիվիզիայի անձնակազմին վար-
ժեցնում էր զենքի և տեխնիկայի բոլոր տե-
սակների գործածման ճիշտ եղանակներին:
Այսպես ահա ծնվեց ապագա Սումիյան-Կիև-
յան կարմրադրոշ 340-րդ հրաձգային դիվի-
զիան:

1941 թվի վերջին դրությունն ավելի
լրջացավ. թշնամին արդեն հասել էր Մոսկ-
վայի դռներին:

Տխրահռչակ գեներալ Գուդերիանիի՝ տան-
կային զորամասերը կատաղի կերպով խցկը-
վում էին Մոսկվայի և Տուլայի արանքը,
որպեսզի Տուլան կտրեն Մոսկվայից: Այդ

ծանր օրերին լսվեց մեր մեծ զորավար ընկեր Ստալինի մարտահրավերը՝ «Թշնամին Մոսկվայի մոտ պետք է ջախջախվի»։ Արձագանգելով Գերագույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինի ժարտակոչին՝ գնդապետ Ս. Մարտիրոսյանը 1941 թ. դեկտեմբերի 4-ին վըճռական մարտի նետվեց։

Վեցօրյա կատաղի կռիվներից հետո դիվիզիան Տուլայի մարզում ազատագրեց Բարանովոն, Ռեյակինոն, Ռաշնոն և 80 այլ բնակավայր։ Հաժագործակցելով Կարմիր Բանակի այլ միավորումների հետ՝ նա Գուդերիանի խմբի սանկային զորամասերը ջախջախողներից մեկը եղավ։ Այս մարտերում Մարտիրոսյանի դիվիզիան ոչնչացրեց գերմանական ավիա քան 2000 զինվոր ու սպա, գրավեց 10 տանկ, 145 ավտոմեքենա, 15 հրանոթ և շատ այլ ռազմաավար։ Այս առաջին մարտական մեծ մկրտությունը նոր լիցք տվեց Մարտիրոսյանի դյուցազուններին։

Զարգացնելով հաջող հարձակումը՝ Մար-

տիրոսյանի քաջերը մինչև գոտկատեղը ձյան
մեջ խրվելով, հետապնդեցին թշնամուն՝
մասնակցելով Ալեքսին, Կալուզա, Յուխնով
քաղաքների աղատագրմանը:

Տուլայի շրջանում տարած հաղթանակ-
ներից հետո Մարտիրոսյանը նոր հրաման
ստացավ՝ սրընթաց հարձակվել Կալուզա
քաղաքի վրա: Այդ բնագծում թշնամին
ամուր խրամատավորվել էր դոտերում և
դոտերում: Առաջ շարժվելը համարյա թե
անհնար էր: Բայց գնդապետ Մարտիրո-
սյանն ամեն մի դժվարին դրուժյունից դուրս
գալու ելք էր գտնում: Նա հետախուզական
կործանիչ խմբեր կազմակերպեց. որոնք
հանկարծակի հարձակվելով գերմանական
կայազորների վրա՝ շեշտակի հարվածով ոչնչ-
ացրին թշնամու ամրացված կրակակետերը:
Ահեղ մարտերից հետո Մարտիրոսյանի դո-
րամասերը ճեղքեցին թշնամու խորը էշելո-
նացված պաշտպանության բնագիծը, որով
կտրվեց Կալուզա—Մալոյարոսլավեց երկաթ-
ուղին և փակվեց թշնամու նահանջի ճա-
նապարհը: Ամենից առաջ Կալուզա քաղաքը

մտան Մարտիրոսյանի դիվիդիայի քաջարի
մարտիկներն ու սպաները:

Տուլայի և Կալուգայի համար կատար-
ված գործողությունների ընթացքում դիվի-
դիան մարտերով անցավ 270 կիլոմետր տա-
րածություն, ազատագրեց 360 բնակավայր,
ոչնչացրեց և զրավեց թշնամուց ահագին
քանակությամբ ռազմական տեխնիկա, վերց-
րեց շատ գերիներ:

Տուլայի պաշտպանության և Կալուգան
ազատագրելու համար գնդապետ Մարտի-
րոսյանի դիվիզիայից 670 մարտիկ ու սպա
պարգևատրվեցին շքանշաններով: Ինքը՝
գնդապետ Մարտիրոսյանը պարգևատրվեց
Կարմիր Դրոշի շքանշանով:

Մարտիրոսյանին Կարմիր Դրոշի շքա-
նշանով պարգևատրելու առթիվ գեներալ-լեյ-
տենանտ Ջախարկինի ստորագրությամբ N
չանակի Ռազմական խորհուրդը շնորհավո-
րական հեռագիր ուղարկեց նրան, որտեղ
ասված էր.

«Բանակի Ռազմական խորհուրդը ջեր-
մագին ողջունում է Ձեզ կառավարական

բարձր պարգևի՝ Կարմիր Դրոշի շքանշանով պարգևատրվելու առթիվ:

Ձեր ղեկավարությամբ ղեկիղիան անցել է փառավոր ուղի և լուրջ հարված է հասցրել գերմանա-ֆաշիստական զորքերին: Մենք հավատացած ենք, որ ապագա մարտերում Դուք կցուցաբերեք ավելի ևս մեծ արիության և հմտություն զորամասերի մարտական զործունեությունը ղեկավարելու ասպարեզում:

1941—42 թ.թ. ձմեռային հաջող զործողություններից հետո Մարտիրոսյանի ղեկիղիան փոխադրվեց Բրյանսկ—Վորոնեժի աագմաճակատը:

Վորոնեժից հյուսիս Յակովլևո—Խրուշչովո, Լամսովո—Սուրիկովո շրջաններում տեղի ունեցած պաշտպանողական մարտերում, երբ նենգ թշնամին առաջ էր նետում մեծաքանակ տեխնիկայով ղինված նորանոր ուժեր, զնդապետ Մարտիրոսյանի զորամասերն այնտեղ ևս առաջադրանքը կատարեցին պատվով ու փառքով, թշնամուն թույլ չտվին մի քայլ անգամ առաջանալու և ու-

Ժառայառ անելով ոչնչացրին նրա կենդանի
ուժն ու տեխնիկան: Այդ ահեղ մարտերի
ժամանակ 340-րդ հրաձգային զինվորի
կամավոր եկավ գնդապետ Մարտիրոսյանի
որդին, դեռևս 17 տարեկան պատանի Մարսել
Մարտիրոսյանը: Կարճ ժամանակամիջոցում
գնդապետ Մարտիրոսյանի զավակը դարձավ
զինվորիկայում անվանի հետախույզ:

Այդ ջերմեռանդ հայրենասեր պատանին
քանի՜ քանի անգամ խիզախորեն մահվան
աչքին է նայել՝ հրամանատարության ամե-
նապատասխանատու հանձնարարություն-
ները կատարելիս: Վերջին անգամ նա
մենամարտի նետվեց հրամանատարա-
կան կետի վրա հարձակվող գերմանական
երկու տանկերի դեմ ու հակատանկային
նռնակներով ոչնչացրեց պողպատյա այդ
ամբողջները: Բայց ավա՞ղ, բոցավառվող տան-
կերից մեկի կրակի մեջ անհետացավ նաև
Մարսելը: Այդ պահին 500 մետր հեռու,
բլուրի վրա կանգնած Սարգիս Մարտիրո-
սյանը լուռ, որոնող աչքերով՝ այրվող տան-
կերի բոցերի մեջ փնտռում էր հերոս զա-

վակին: Նա գիտեր, որ թշնամու տանկերը
ոչնչացնողը Մարսելն էր:

— Ընկեր գնդապետ, թույլ տվեք իմա-
նալ այդ հերոս մարտիկի աղգանունը և
ներկայացնել հետմահվան պարգևատրման,—
խնդրեց գնդապետի կողքին կանգնած կա-
պիտանը, որ չգիտեր պատանու ի՞նչ լինելը:

Բայց մարտը թեժ էր, և որդուն սիրող
հորը չհաջողվեց ստուգել պատանի հերոսի
վախճանը:

Գնդապետ Մարտիրոսյանի համար ծանր
էր Մարսելի կորուստը, սակայն դուրք և
մարտեր ղեկավարող հայրենասեր հրամա-
նատար Մարտիրոսյանը իր հոգու ամբողջ
խորուժյամբ ապրում էր նաև իր մեծ հայ-
րենիքի ծանր վիճակով: Կրկնակի վիշտ:
Նա խոժոռած հայացքով վերջին անգամ
նայեց այն կետին, որտեղ անհետացավ
խիզախ զավակը: Ի նշան հայրական հար-
գանքի՝ գնդապետն իջեցրեց իր գլխարկը...

Անցավ մեկ օր, Մարտիրոսյանը շտաբի
պետի տեղակալին հարցրեց.

— Ընկեր կապիտան, դուք իմացա՞ք երեկ
ու՜մ ուղարկեցի՞ք տանկերի զինւո՛ւ:

— Ոչ, ընկեր գնդապետ:

— Նա իմ որդին էր...

* * *

1942 թ. հունիսի 20-ին գնդապետ Մարտիրոսյանը նոր հրաման ստացաւ՝ անցնել
ռազմաճակատի մի նոր հատված, կատարել
պատասխանատու խնդիր՝ Վորոնեժի մոտ
գերմանա-ֆաշիստական զորքերին թևից և
թիկունքից կործանիչ հարվածներ տալով
ոչնչացնել:

Այդ առթիւ Մարտիրոսյանը մի բոցա-
շունչ կոչով դիմեց իր մարտիկներին, հրա-
մանատարներին ու քաղաշխատողներին.

«Վորոնեժի ռազմաճակատի քաջարի զո-
րամասերը ջախջախում են հիտլերյան ա-
վազակներին Վորոնեժի մոտ, նրանց ետ են
մղում դեպի Դոն և ոչնչացնում են սովե-
տական զենքի ամբողջ հզորությամբ: Մեր
զորամասերի առաջ դրվել է պատվավոր և
պատասխանատու խնդիր, այն է՝ ռազմա-

ձակատի մեր հատվածներում հարված հասցնել հակառակորդի թևերին ու թիկունքին, ջախջախել ու ոչնչացնել գերմանական զավթիչներին և ապահովել Վորոնեժի մոտ գտնվող թշնամու խմբավորման վերջնական ջախջախման ընդհանուր սլանի կատարումը։

Առանց, ընկերներ, սովետական մարտիկներ։

Առանց, հիտլերյան սրիկաներին ջախջախելու համար։

Բանակայիններն ու սպայական կազմը ոգևորված սիրելի հրամանատարի կոչով՝ ծնկաչոք երգվեցին չխնայել իրենց արյան վերջին կաթիլը, կռվել հանուն հայրենիքի, հանուն սիրելի առաջնորդ Ստալինի։

Դիվիզիան անցավ հարձակման։

Մարտիրոսյանի դիվիզիան կատաղի կռիվ էր մղում գեներալ Պրոյսլերի զրահատանկային միավորումների դեմ։ Հուլիսի 12-ին գերմանացիները խոշոր հարձակում սկսեցին Մարտիրոսյանի դիվիզիայի ձախ թևի վրա։ Այդ հարձակմանը մասնակցում էին թշնամու մոտ 150 տանկ և մեծ թվով

հետևակ: Ստեղծվեց ծանր դրություն: Սակայն Մարտիրոսյանի ղինվորները տանկերից էլ ուժեղ դուրս եկան. նրանք չցնցվեցին, ամուր մնացին իրենց դիրքերում և հերոսաբար ետ էին մղում թշնամու կրկնվող գրոհները:

Վորոնեժի մատույցներում ծավալված գրիթե մեկ ամսվա մարտերում գնդապետ Մարտիրոսյանի ղորքերը հակառակորդին լուրջ պարտություն պատճառեցին, որի հետևանքով գերմանացիները կորցրին միայն սպանված 8000 ղինվոր ու սպա, ցիրուցան արվեց հակառակորդի 15 գումարտակ, ոչնչացվեց և խլվեց 85 տանկ, 37 հրանոթ, 40 ականանետ, թշնամուց ազատագրվեց ավելի քան 20⁷ բնակավայր:

Այս կատաղի մարտերում Ս. Մարտիրոսյանը ցուցաբերեց ղորամասերը հրմտորեն ղիկավարելու տաղանդ, մարտեր վարելու ռազմական արվեստի բարձր ունակություն: Ահա այդ նկատի ունենալով՝ ՍՍՌՄ Ժողկոմսովետը իր 1942 թ. դեկտեմբերի 20-ի որոշմամբ Սարգիս Սողոմո-

նի Մարտիրոսյանին շնորհեց գեներալ-մայորի ղինվորական կոչում: 1943 թ. հունվարին գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի ղիվիզիան հրաման ստացավ Վորոնեժի մարզի Մեկյալնոյե շրջանում ճեղքել հակառակորդի պաշտպանական գոտին, որը գրավել էր հունգարական 7-րդ հեռակալային ղիվիզիան և որտեղ հակառակորդը 6 ամիս շարունակ ինժեներական կառույցումներ էր սլատրաստում:

Մարտիրոսյանի ղիվիզիան անցավ հարձակման, ճեղքեց հունգարացիների պաշտպանությունը 10—12 կիլոմետր խորությամբ և այդպիսով բանակի միավորումների հարձակողական լաշն գործողությունների սկիզբ դրեց:

Դիվիզիան նոր խնդիր ստացավ՝ գրավել Օստրոգոժսկ քաղաքը: Յոթ օրվա կատաղի մարտերից հետո Օստրոգոժսկը գրավվեց. հակառակորդը ստիպված եղավ նահանջել հարավ-արևմտյան ուղղությամբ:

Շարունակելով հակառակորդի հետասլընդումը Բելգորոդի ուղղությամբ՝ Մարտի-

րոսյանի ղիվիզիան բանակի մյուս միավորումների հետ համագործակցելով՝ զբաղեց Ֆելզորոդ քաղաքը և առաջադրանք ստացավ հարձակում սկսել Խարկովի դեմ:

Կտրելով Բելգորոդ—Խարկով խճուղին՝ Մարտիրոսյանը հնարավորութուն տվեց N բանակի զորամասերին թևանցել Խարկովում պաշտպանվող հակառակորդին և թևից հարված հասցնել նրան:

Իր կատարած սխրագործությունների համար գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի ղեկավարած 340-րդ փառապանծ ղիվիզիան 1943 թ. հունվարի 14-ին ռազմաճակատի Ռազմական Խորհրդից ստացավ ողջունի հետևյալ հեռագիրը, որը ստորագրել էին գեներալներ Գոլիկովը, Կուզնեցովը, Կացակովը և Տագազնին:

«1943 թ. հունվարի 12-ի և 13-ի ընթացքում 340-րդ հրաձգային ղիվիզիան գործել է լարված իրադրություն մեջ: 340-րդ հրաձգային ղիվիզիայի զորամասերը վճռականորեն և համարձակ կերպով հաղթահա-

րում էին հակառակորդի համառ դիմադրութ-
յունը:

Անձնուրաց և հմուտ գործողությունների
համար ռազմաճակատի Ռազմական Խոր-
հուրդը դիվիզիայի անձնակազմին հայտնում
է շնորհակալություն:

Առանձնապես նշում եմ դիվիզիայի հրա-
մանատար գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի
լավ աշխատանքը մարտերը ղեկավարելու
գործում:

Մարտական գործողությունները հմտո-
րեն և արիաբար ղեկավարելու, այդ գոր-
ծողությունների հետևանքով ձեռք բերած
հաջողությունների համար ՍՍՌ Միության
Գերագույն Սովետի Նախագահության 1943
թվականի փետրվարի 8-ի հրամանով գեներ-
ալ-մայոր Մարտիրոսյանը սպարգեատրվում
է Սուվորովի 2-րդ աստիճանի շքանշանով:

Այդ առթիվ Վորոնեժի ռազմաճակատի
Ռազմական Խորհուրդը Մարտիրոսյանին հե-
տեյալ շնորհավորական հեռագիրն է ուղար-
կում:

Վճռոմեծի ռազմաձևակաթի ռաթ

9.2. 1943 թ.

ՍԱՐԳԻՍ ՍՈՂՈՍՈՆԻ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻՆ

ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի Նախագահության 1943 թ. փետրվարի 8-ի Հրամանագրով Դուք պարգևատրվել եք Սովետական 2-րդ աստիճանի շքանշանով:

Ռազմաճակատի Ռազմական Խորհուրդը շնորհավորում է Ձեզ կառավարական բարձր պարգևի առթիվ և ցանկանում է ավելի մեծ հաջողություններ գերմանական օկուպանտներին ջախջախելու գործում:

Վճռոմեծի ռազմաձևակաթի
հրամանատար՝ ԳՈԼԻԿՈՎ

Ռազմական Խորհրդի անդամ՝
ԿՈՒԶՆԵՑՈՎ

Մեր պարտիայի ու կառավարության հոգատար վերաբերմունքից քաջալերված՝ գեներալ-մայոր Ս. Մարտիրոսյանը զորամասերը նոր գլոհի տաքավ, համառ ու կա-

տաղի մարտերից հետո առաջիններից մեկը
մտավ Խարկով և հիտլերյան ադտեդուլթյունից
մաքրեց Ուկրաինայի երկրորդ մայրա-
քաղաքը: Ամբողջ երկիրը մեծ ցնծությամբ
ու հպարտությամբ արտասանեց Խարկովի
ազատագրողների անունները:

Գերագույն Գլխավոր Հրամանատար,
Սովետական Միության Մարշալ ընկեր
Ստալինը քաջարի դիվիզիաների անձնա-
կազմին շնորհակալություն հայտնեց, կա-
ռավարությունը նրանց պարգևատրեց Սո-
վետական Միության շքանշաններով, իսկ
գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանին՝ երկրորդ
անգամ Կարմիր Դրոշի շքանշանով:

1943 թ. ձմեռային գործողությունները
հմտորեն վարելու շնորհիվ Մարտիրոսյանի
դիվիզիան հակառակորդին պատճառեց կեն-
դանի ուժի և տեխնիկայի մեծ կորուստ: Նա
ոչնչացրեց հակառակորդի 15,870 զինվոր
ու սպա և մեծ քանակությամբ ռազմական
տեխնիկա, գերի վերցրեց հակառակորդի
11,670 զինվոր ու սպա:

հարմիր Բանակի Գլխավոր շտաբի 1943 թվի հունիսի 8-ի հրամանով զեներալ-մայոր Մարտիրոսյանը ձեռնարկում է N հրաձգային կորպուսի կազմակերպմանը, որի հրամանատար նշանակվում է հենց ինքը:

1943 թ. հարձակողական մարտերում զեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի միավորումները անթառամ փառքով պսակեցին իրենց մարտական դրոշները:

Մղելով պաշտպանողական մարտեր, ուսումնասիրելով հակառակորդին, կատարելապետորձելով՝ զորքերի մարտական ուսուցումը, կորպուսը պատրաստվում էր առաջիկա հարձակողական գործողություններին:

1943 թ. օգոստոսին կորպուսի զորամասերը, զեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի հրամանատարությամբ, N բանակի մյուս դիվիզիաների հետ համագործակցելով, ճեղքեցին հակառակորդի պաշտպանությունը Մալաթիա-Չերնեհաչինա—Պոպովկա ուղղման կատուսով:

Ոչնչացնելով գերմանական 75-րդ և 68-րդ հետևակային դիվիզիաների կենդանի

նւժն ու տեխնիկան՝ Մարտիրոսյանի գործամասերը գրավեցին 60 բնակավայր և հակառակորդին կրնակակոխ հետապնդելով ներխուժեցին Սումի քաղաքը:

Ի նշանավորումն թշնամու դեմ տարած հաղթանակի և Սումի քաղաքը գրավելու՝ Գերագույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինը 1943 թ. սեպտեմբերի 2-ի հրամանով կորպուսի ամբողջ անձնակազմին շնորհակալություն հայտնեց, իսկ 340-րդ, 232-րդ և 167-րդ դիվիզիաներին շնորհեց «Սումի-յան» անունը:

Զարգացնելով հաջող հարձակումը և հետապնդելով նահանջող հակառակորդին Ռոմնիի ուղղությամբ՝ գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի միավորումները շրջանցելով հակառակորդի հիմնական ուժերը, սրընթաց հարվածով գրավեցին Վասիլևկան և Ռոմնին, որի համար կորպուսի կազմի մեջ մտած և մարտերում աչքի ընկած 163-րդ դիվիզիային Գերագույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինի

1943 թ. սեպտեմբերի 5-ի հրամանով շնորհվեց «Ռոմնիյան» անունը և անձնակազմին շնորհակալություն հայտնվեց:

Սուժիի և Ռոմնիի համար մղված պայքարը միայն սկիզբն էր գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի կորպուսի մարտական սըխրագործությունների: Այդ մարտերով սկսվեց Մարտիրոսյանի կորպուսի մասնակցությունը եղբայրական Ուկրաինյան գերմանաֆաշիստական զավթիչներից ազատագրելու կռիվին:

Ոչնչացնելով հակառակորդին՝ կորպուսը սրընթաց առաջ էր շարժվում, թշնամուն դադար չտալով և ավելի ու ավելի սեղմելով նրան Դնեպր գետին:

Գերմանացիները կողմից ամրացված Դնեպրի աջ ափը հակառակորդն անմատչելի ամրոց էր համարում և հույս ունեւ դրանով կասեցնել Կարմիր Բանակի զորամասերի առաջխաղացումը: Բայց Կարմիր Բանակի հերոսական ղեկիղիաները, այդ թվում նաև գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի միավորումները, չնայած հակառակորդի

կատաղի զիմագրության, կոտրեցին նրա համառությունը և օգտագործելով եղած միջոցները՝ անցան Դինսլըր, սլաքդարմ դրավելով գետի աջ ափին՝ Կիևից հյուսիս-արևմուտք:

Ետ մղելով գերմանացիների կատաղի հակազդրոհները՝ գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի ղորքերն իրենց հարևան ղորքերի հետ համագործակցելով, պատրաստվում էին Ուկրաինայի մայրաքաղաք Կիևի վրա գրոհելու:

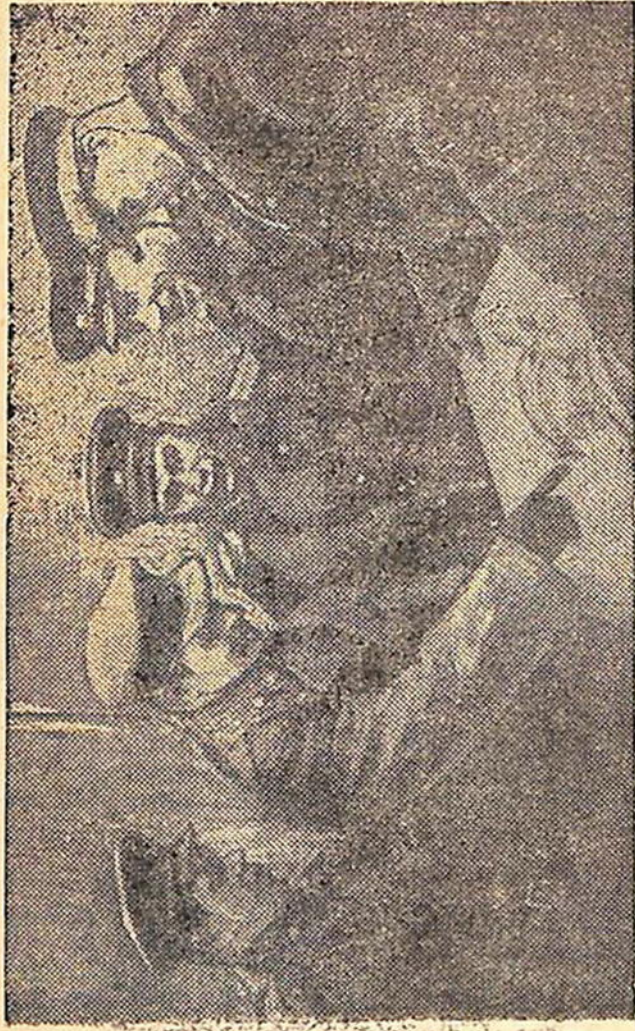
Կիևի ազատագրումից չորս օր առաջ, 1943 թ. նոյեմբերի 2-ին, ծանր կռիվների պահին, Սարգիս Մարտիրոսյանը ժամանակ է գտել ջերմ հայրենասիրությամբ պատասխանելու ընկերոջ նամակին՝ հաղորդելով սպասվող փառապանծ հաղթանակը:

«Մի բելի՛ ընկեր, ես կատարում եմ իմ համեստ պարտքը իմ Սովետական հայրենիքի, նրա մեծ ժողովրդի առաջ, իմ սիրելի հայ ժողովրդի առաջ, որպես նրա հարազատ զավակ, Հավատացնում եմ Ձեզ, որ ես լիովին կարգարացնեմ հայ ժողովրդի հույ-

սերը, չեմ խնայի իմ ուժերը, եթե պարագան պահանջի՝ նույնիսկ և իմ կյանքը, գերմանական հափշտակիչներին ջախջախելու, վերջնականապես մեր երկրից դուրս քշելու մեծ գործի համար:

Այս տողերը դրում եմ Ձեզ Դենպր գետի աջ ափից, ահեղ մարտական պարագայում: Պատերազմների պատմությունը չգիտե նման մարտ: Հավանական է մինչև այս նամակս Ձեզ հասնելը Մովետական Ինֆորմբյուրոն հաղորդի մեր երկրին այս մարտերի արդյունքների մասին:

1943 թ. նոյեմբերի 5-ին Ուկրաինական Առաջին ռազմաճակատի զորքերը սկսեցին գրոհել Կիևի վրա: Քաղաքի համար մղվող մարտերը սկսվեցին հյուսիսային հատվածում հարձակում կատարելու ցույցով, որ իրագործվեց փայլուն կերպով: Որոշելով, որ այդ ուղղությամբ գործում են մեր զբաղվող ուժերը, գերմանացիները այստեղ են կենտրոնացնում իրենց ուժերի մեծ մասը և հետզհետե աճող դիմադրություն են ցույց տալիս:

Ռուկրախնական 1-ին ստորաճակատ. Նկարում. — (աջից ձախ)՝ գեներալ-լեյտենանտ Գրիգորովսկին, գեներալ-մայորներ Չուլակովը, Սուխիովը, Մարտիրոսյանը և Ֆիլատովը մշակում են կիև քաղաքի գրավման պլանը, 1943 թվի 2/XI:

Սակայն քաղաքի վրա գլխավոր գրոհը կատարվեց այլ ուղղություններով՝ նրա արևմտյան ծայրամասից և թշնամու պաշտպանության թևից:

Այս ուղղություններից հասցված հարվածները գերմանացիների համար միանգամայն անսպասելի էին:

Գնեերալ-մայոր Մարտիրոսյանի ղորքերը գործում էին հարվածող խմբի կազմում: Նրա կորպուսը համագործակցելով գնեերալ-մայոր Պանֆիլովի տանկային միավորմանը, ուժերի մի մասով հարվածում էր քաղաքի արևմտյան ծայրամասում, իսկ գլխավոր ուժերով քաղաքը շրջանցում էր հարավ-արևմուտքից՝ խնդիր ունենալով կտրել հակառակորդի նահանջի ճանապարհը դեպի արևմուտք և հարավ-արևմուտք:

Մարտիրոսյանի կորպուսի ղորամասերը տանկերի հետ միասին առաջինը ներխուժեցին քաղաքի արևմտյան ծայրամասը, իսկ նրա գլխավոր ուժերը հաջողությամբ շրջանցեցին քաղաքը հարավ-արևմուտքից:

Թշնամին համառ դիմադրություն ցույց

տվեց հենց քաղաքում, բայց այստեղ ևս
պարտություն կրեց Ուկրաինական Առաջին
ռազմաճակատի քաջարի զորքերի կողմից:

Հերոսական Կարմիր Բանակը մեկուսաց-
նելով թշնամու դիմադրության ջախնները՝
մաքրում էր թաղ թաղի հաևից, և 1943 թ.
նոյեմբերի 6-ի առավոտյան մեր զորքերը
ազատագրեցին ռուսական քաղաքների մայր
Կիևը:

Այդ օրը N բանակի հրամանատարի
հրամանով գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանը,
որ առաջինը մտավ քաղաք, նշանակվեց
Կիև քաղաքի կայազորի պետ:

Այդ պատմական օրը ազատագրված Կիևի
պատերին հրեաց գեներալ-մայոր Մարտի-
րոսյանի հրամանը.

Հ Ր Ա Մ Ա Ն

Կիևի բաղաժի կայազորի պետի

6 նոյեմբերի 1943 թ. № 2. Կիև

1.

1943 թ. նոյեմբերի լույս 6-ի գիշերը
Կարմիր Բանակի քաջարի մարտիկները կա-

տարելով Գերագույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինի հրամանը՝ Ջախջախիչ հարված հասցրին թշնամուն և գրավեցին Կիև քաղաքը:

Ազատագրվեց Ուկրաինական ՍՍՌ մայրաքաղաք Կիևը՝ ուղևորական քաղաքների մայրը: Քաղաքի վրա հերոս ազատագրողների ձեռքով բարձրացված Կարմիր Դրոշը հպարտ ծածանվում է և մեզ կոչ է անում հետագա սխրագործությունների՝ հանուն հայրենիքի, Փաշիստական զավթիչների մեր սովետական հողից վերջնականապես վճռելու համար:

2.

Մարտիկներին, սպաներին և Կիև քաղաքի աշխատավորներին շնորհավորում եմ Սովետական Ուկրաինայի մայրաքաղաքի ազատագրման առթիվ, թշնամու դեմ Կարմիր Բանակի տարած ևս մեկ հաղթանակի առթիվ:

Աշխատավորներին կոչ եմ անում ամեն կերպ աջակցել Կարմիր Բանակի զորամա-

П Р И К А З

НАЧАЛЬНИКА ГАРНИЗОНА г. КИЕВ

В № 179 1943 г.

№ 2

г. КИЕВ

§ 1

В ночь с 3 на 6 декабря 1943 года доблестные воины Красной Армии, выполняя приказ Верховного Главнокомандующего Маршала Советского Союза товарища СТАЛИНА, нанесли сокрушающий удар по врагу и штурмом овладели городом КИЕВ.

Освобождена столица Украинской ССР, город КИЕВ — мать русских городов. Водруженные Красное Знамя над городом, русский герб — освободителей города — реет и зовёт нас на дальнейшие подвиги во имя Родины, на окончательное изгнание фашистских захватчиков с нашей Советской земли.

§ 2

ПОЗДРАВЛЯЮ бойцов, офицеров и трудящихся города КИЕВ с освобождением столицы Советской Украины, с ещё одной блестящей победой Красной Армии над врагом.

Призываю трудящихся к неслыханному содействию частям Красной Армии в наведении революционного порядка в городе, сохранении государственного имущества, выявлении всех немецких шпионов, диверсантов и их пособников.

Да здравствует героическая Красная Армия и её Верховный Главнокомандующий Маршал Советского Союза товарищ СТАЛИН!

Да здравствует наша Советская Родина — Союз Советских Социалистических Республик!

Да здравствует Советская Украина!

Начальник гарнизона города Киев

Генерал-майор МАСТИРЕНКО.

սերին քաղաքում ռևոլուցիոն կարգ հաս-
տատելու, պետական գույքը պահպանելու,
գերմանական բոլոր լրտեսներին, դիվեր-
սանտներին ու նրանց աջակիցներին հայ-
տաբերելու գործում:

Կեցցե հերոսական Կարմիր Բանակը և
նրա Գերագույն Գլխավոր Հրամանատար,
Սովետական Միության Մարշալ ընկեր
Սպալինը:

Կեցցե մեր Սովետական հայրենիքը,
Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլի-
կաների Միությունը:

Կեցցե Սովետական Ուկրաինան:

Կիև քաղաքի կայազորի պետ՝

գեներալ-մայոր ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ուկրաինական ՍՍՌ մայրաքաղաքի վրա
ծածանվից սովետական Կարմիր Դրոշը: Ա-
զատագրված կիևցիները ջերմորեն ողջունե-
ցին իրենց ազատարարներին:

Թշնամու դեմ տարած հաղթանակի և Կիև
քաղաքը գրավելու առթիվ Մարտիրոսյանի
կորպուսի ամբողջ անձնակազմին Գերագույն

Ֆիլիսափօր Հրամանատար, Մովհտական Մի-
ության Մարշալ ընկեր Ստալինի 1943 թ.
նոյեմբերի 6-ի հրամանով հայտնվեց շնոր-
հակալություն, իսկ նրա 340-րդ, 232-րդ
և 167-րդ «Սուսիայան» հրաձիգ զինվորիանե-
րին շնորհվեց «Կիւսյան» անունը: Գիներալ-
մայոր Մարտիրոսյանը, Կիւս քաղաքը գրա-
վելիս մարտական գործողությունները հըմ-
տորեն ղեկավարելու համար, արժանացավ
կառավարության բարձրագույն պարգևի՝
Լենինի շքանշանի:

Հայ ժողովուրդը ողջունեց իր քաջարի
զավակին ու հպարտացավ նրա սխրագոր-
ծությամբ:

Հետապնդելով նահանջող հակառակորդին,
կատարելով շրջանց մանևրներ, հասցնելով
թևային հարվածներ, շրջապատելով և ոչըն-
չացնելով հակառակորդի առանձին զորա-
մասերն ու ստորաբաժանումները՝ Մարտի-
րոսյանի կորպուսը մարտերով անցավ 141
կիլոմետր, գրավեց Սկվերան, Բելայա Ցեր-
կովը և 219 ալ բնակավայր, հասավ Օրա-
տովկա—Ցուշկևիցի—Շուլյակի—Մ. Լուկա-

շեկա բնագծին, որտեղ անցավ ամուր պաշտպանության՝ զորամասերը կարգի բերելու, նրանց ռազմավթերք հայթայթելու և թիկունքն ամրացնելու համար:

Մեկ ամսվա մարտերի ընթացքում կորսված զորքերը հակառակորդին պատճառեցին սեխնիկայի և կենդանի ուժի մեծ կորուստներ:

Թշնամու դեմ տարած այդ հաղթանակի, ինչպես և Բելալյա Ցերկով քաղաքի ազատագրման համար կորսված անձնակազմին Գերագույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինը 1944 թ. հունվարի 6-ի հրամանով շնորհակալություն հայտնեց, իսկ կորսված 340-րդ, 232-րդ և 167-րդ Սովետական-Կիևյան հրաձգային զինվորականները պարգևատրվեցին Կարմիր Դրոշի շքանշանով:

Մարտիրոսյանի կորսված կազմի մեջ մտած, ՍՍՌՄ-ում գործող Ձեխոսլովակյան 1-ին առանձին բրիգադը, բրիգադային դեներալ Սվոբոդայի հրամանատարությամբ՝

պարգևատրվեց Բոգդան Խմելնիցկու 2-րդ
աստիճանի շքանշանով:

Մեր պանծալի գեներալը այդ մարտերից
հետո, 1944 թվի հունվարի 21-ին գրած իր
նամակում ողջունում է հայ ժողովրդին: Նա
գրում է.

«Անչափ ուրախ եմ իմ հայ ժողովրդի՝
տնտեսական ֆրոնտում ձեռք բերած հաղ-
թանակների համար, ցանկանում եմ Ձեզ
է՛լ ավելի մեծ հաջողություն տնտեսական
ֆրոնտում մղվող պայքարում, ռադամա-
կատի պահանջների բավարարման և մեր
մեծ երկրի բարգավաճման գործում»:

*
* *

1944 թ. մարտի 9-ին N բանակի շտաբի
հրամանով Մարտիրոսյանի կորպուսն ան-
ցավ վճռական հարձակման, ճեղքեց հակա-
ռակորդի խիստ ամրացված Օբատովկա—
Յուշկևիցի—Մ. Լուկաշևկա բնագիծը:

Հսկայական կորուստներ կրելով՝ գեր-
մանացիները ստիպված եղան նահանջել,
ճանապարհին թողնելով իրենց զինվորների

ու սպաններէ դիտկները և զանազան տեսակի
ռազմական տեխնիկա:

Այս հարձակողական գործողութիւնները
ընթացքում կորսուած զորամասերը ոչըն-
չացրին հակառակորդի ավելի քան 16.000
զինվոր ու սպա, գերի վերցրին 3046 զին-
վոր ու սպա, ոչնչացրին և գրավեցին մեծ
քանակութեամբ ռազմական ավար:

Հայրենական պատերազմում կարմիր Բա-
նակի պաշտպանողական և հարձակողական
մարտերում գեներալ-մայոր Ս. Մարտի-
րոսյանը ձեռք բերեց զորք ու մարտեր
ղեկավարելու, թշնամուն հյուծելու և ոչըն-
չացնելու մեծ փորձ ու հմտութիւն: Նա իր
փառահեղ գործողութեամբ քննութիւն տվեց
հայրենիքի, Լենինի—Ստալինի պարտիայի
առաջ՝ վաստակելով մեծ վստահութիւն:

Թէ Ուկրաինական 1-ին և Թէ Ուկրաինա-
կան 2-րդ ռազմաճակատներում Մարտիրո-
սյանը հղել է բոլորի սիրելին: Նրա երեւի
մարտիկների ու սպանների մեջ, մանավանդ
մարտերի ժամանակ, բարձրացրել է զորքի
տրամադրութիւնը: Մարտիկներն ու սպա-

ները շարունակ հանդիսատես են եղել, թե ինչպես անվեհեր գեներալը շատ անգամ մահվան վտանգի առաջ է կանգնած եղել, սակայն հրեք չի սարսել և իր անձնական օրինակով բոլորին հաղթանակի վստահություն է ներշնչել:

Մարտիրոսյանի այս գծերը նկատի ունենալով՝ Ռ բանակի հրամանատարությունը թշնամու կողմից խիստ ամբասցված Բուզ գետի ամրությունները ճեղքելու և գետն անցնելու գծվարին խնդիրը դնում է գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի կորպուսի վրա: Այդ հեռագիր-հրամանը Մարտիրոսյանի մեծ գնահատականն ու բնութագիրն է: Ահա այդ հեռագիր-հրամանը.

Հեռագիր № 577

11. 3. 44 թ.

ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ Ս. Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻՆ

Հետախուզության տվյալներով՝ հակառակորդը ձգտում է փոքրաթիվ արյերգարդ-ների ու հրետանու պաշտպանությամբ հիմ-

նական ուժերը ետ քաշել Բուգ գետի հա-
րավային ափը:

Ձեզ մինչև Բուգ գետը մնացել է 40 կի-
լոմետր: Ձեր կորպուսը հասել է Բուգ գետի
շատ նպաստավոր մի ելուստի՝ Ռայգորոդ—
Շուրավցիի շրջանում:

Գիտենալով Ձեր փորձը, համառությունը,
հմտությունը, հաստատակամությունը, կադ-
մակերպվածությունը կառավարման գոր-
ծում և վերջապես այն, որ Դուք կորպուսի
կազմում ունեք բանակի լավագույն դիվի-
զիաները՝ հենց դրա համար ես որոշել եմ,
որ Դուք գիշեր ու ցերեկ ուժեղ հարձակում
կատարելով՝ ամենից առաջ անցնեք Բուգ
գետը:

Հավատացած եմ, որ Դուք և Ձեր զոր-
քերը այդ խնդիրը պատվով կկատարեք:

N քանակի հրամանատար՝

գեներալ-լեյտենանտ ԺՄԱ.ՁԵՆԿՈ

Բանակի Ռազմական խորհրդի անդամ՝
գեներալ-մայոր Կ. ԿՈՒԼԻԿ,

Գերմանացիները համառ կերպով ամրաց-
նում էին Բուզը՝ հույս ունենալով երկար
ժամանակ և համառորեն պաշտպանվել այս
լայն ու ջրառատ գետի մոտ։ Բայց գեներ-
ալ-մայոր Մարտիրոսյանի կորպուսի հար-
ձակման տեմպն այստեղ այնքան սրընթաց
էր, հակառակորդի զորքերին շարունակ
հասցվող հարվածներն այնքան ուժեղ էին,
որ թշնամին գիմանալ չկարողացավ, և
Մարտիրոսյանի զորամասերը ճեղքեցին ու
անցան Բուզի այն ափը՝ կրնկակոխ հետա-
պնդելով գերմանական նահանջող դիվի-
զիաներին։

Ճանապարհների ցեխը՝ անձրևների և հալ-
վող ձյան պատճառով՝ օրըստօրե ուժեղանում
էր, իսկ Բուզի վրա կատարվող հարձակումը
տեղի էր ունենում ավելի ու ավելի աճող
տեմպերով։

— Ոչ մի բոլի կանգ չառնել,—պահան-
ջում էր գեներալը։

— Կանգ չառնել,—կրկնում էին մար-
տիկները։ Հրետանավորները գերմարդկային
ճիգ դորձադրելով քաշում էին ցեխի մեջ

խրվող թնդանոթները և նոր, ավելի հարմար դիրք բռնելով՝ անընդհատ կրակ թափում թշնամու գլխին:

Բուդն անցնելուց հետո Մարտիրոսյանի զորամասերը կատարելով Գերագույն Հրամանատարության հրամանը՝ 1944 թ. ապրիլի 3-ին Նովոսելիցա—Տարասուուցի—Դումենի հատվածում անցան Պրուտ գետը: Ոչ թշնամու կատաղի հակազդոհները, ոչ ժամանակակից պաշտպանական կառուցումները չկարողացան կասեցնել մեր մարտիկներին գրոհը: Շարունակելով հաջող հարձակումը, ջախջախելով և ոչնչացնելով հակառակորդին հենց իր տերիտորիայում՝ գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի զորքերը 6 օրվա ընթացքում անցան Սերետ, Սուչավա գետերը և գրավեցին Դերցա, Դորոխոյ, Սիխալեն, Սերետ, Սուչավա, Ռեգեուցի, Մարդձինա, Սուկա քաղաքները:

Կարմիր Բանակի հարձակվող զորքերի առաջին շարքերում Մարտիրոսյանի կորպուսը մարտերով անցավ 321 կիլոմետր և ազատազրից 377 բնակավայր:

Գինեիւր-մայոր Ս. Մարտիրոսյանը Բուգ գետը անց-
նելուց հետո զըուցում է 163-րդ հրաձ. դիվիզիայի
մի խումբ հայ մարտիկներին ու սպաներին հետո
Նստած են (աջից ձախ) կրտսեր լեյտենանտ Աղեկյա-
նը, մայոր Արաբաջյանը, կապիտան Դավթյանը,
մայոր Պետրոսյանը: Կանգնած են՝ գինեիւր-մայոր
Ս. Մարտիրոսյանը, 163-րդ հրաձ. դիվիզիայի հրամա-
նատար, գնդապետ Կառլովը, ավագ սերժանտ Համ-
բարձումյանը և կարմիրբանակային խաչատրյանը:

Այս հաղթանակը բարձր գնահատեց Գերագույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովետական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինը և ապրիլի 8-ի հրամանով շնորհակալություն հայտնեց ամենից աչքի ընկած միավորումներին, այդ թվում գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի ղորամասերին, ինչպես և ամենից ավելի աչքի ընկած միավորումներին շնորհեց «Պրուտյան» կոչումը: Շատ սպաներ ու կարմիրբանակայիններ պարգևատրվեցին ՍՍՌ Միության շքանշաններով ու մեդալներով:

Գերմանական զավթիչների դեմ մղվող պայքարի ճակատում խիզախություն, արիություն և հերոսություն ցուցաբերելու համար ՍՍՌ Միության Գերագույն Սովետի Նախագահության 1944 թ. մայիսի 17-ի Հրամանագրով գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանը պարգևատրվեց Սովետական Կրթության 2-րդ աստիճանի շքանշանով:

1944 թվի օգոստոսի 22-ին Ուկրաինական Ներկրորդ ռազմաճակատի ղորքերը ճեղքեցին հակառակորդի խիստ էջելոնաց-

ված Յասսի քաղաքի պաշտպանության
գիծը և գրավեցին Յասսի, Տիրգու-Ֆրուժուս,
Ունգեն քաղաքները և 200 այլ բնակավայր:
Գերադույն Գլխավոր Հրամանատար, Սովե-
տական Միության Մարշալ ընկեր Ստալինի
այդ օրվա հրամանում՝ մարտերում աչքի ըն-
կած գեներալների թվումն էր նաև կորպուսի
հրամանատար Մարտիրոսյանի ազգանունը:

Ձեռք բերած հաղթանակի առթիվ կոր-
պուսի գլխիղիաներին շնորհվեց «Յասսիյան»
անունը:

Ճիշտ այդ օրերին ԱՄՆ-ի պրեզիդենտի
կողմից «Ծառայության համար» Ամերիկյան
հրամանատարական շքանշանով պարգե-
վատրվեց գեներալ-մայոր Սարգիս Սողո-
մոնի Մարտիրոսյանը:

Ահա հայ ժողովրդի հավատարիմ զավակ
գեներալ-մայոր Մարտիրոսյանի գեռ հա-
վարտված մարտական ուղին:

Որհնք են գեներալ-մայոր Սարգիս
Մարտիրոսյանի բնավորության բնորոշ

զծերը, մի մարդու, որ կարմիրքանակայինից հասավ կորպուսի հրամանատարի աստիճանին: Նա աշխատասեր, հաստատակամ, տաղանդավոր զորավար է: Անսահման նվիրված լինելով Լենինի—Ստալինի գործին, Սովետական հայրենիքին՝ Մարտիրոսյանը միշտ ձգտում է էլ՝ ավելի օգտակար լինել ժողովրդին և այդ գործի համար ոչ մի ջանք ու եռանդ չի խնայում:

Հայրենիքի զավակ Սարգիս Մարտիրոսյանը որքան անողոք է վախկոտների ու ծուլերի նկատմամբ, այնքան զգայուն և հոգատար է իր ստորադրյալների նկատմամբ: Կենսական մեծ փորձի տեր լինելով՝ Մարտիրոսյանը լավ է հասկանում մարտիկների ու սպաների հոգեբանությունը, արագ և հմտորեն լուծում նրանց խնդիրները, բավարարում նրանց կարիքները:

Անվեհեր գեներալը ամեն օր, մարտական իրադրություն ըստ պայմաններում, լինում է իր զորքերի մարտակարգում, թափանցում է ամեն մի մանրունքի մեջ, իսկույն նկատում թերությունները և հան-

գըստանում է այն ժամանակ, երբ նկատված թերությունները լիովին վերացվում են:

Իր զինվորական պարտքն ազնվորեն կատարող այս ռազմիկը միշտ ձգտում է, որ իրեն վստահած զորամասերը գերազանցորեն կատարեն մեծ Ստալինի և հայրենիքի պահանջը. և նա միշտ հասնում է իր նպատակին:

Այս է վկայում Ս. Մարտիրոսյանի անցած մարտական ուղին և այդ են վկայում բարձր հրամանատարների հրամաններն ու հեռագրերը, որոնք հրապարակում ենք այստեղ:

Դաստիարակվելով ռազմական արվեստի Ստալինյան դպրոցում, նա ցուցաբերեց ռազմագետի մեծ կարողություն, ռազմական մեծ մասշտաբի գործողությունների ծրագրելու և իրագործելու, զորքեր ու մարտեր ղեկավարելու հմտություն: Այս է վկայում Մարտիրոսյանի նոր նշանակման առթիվ N Բանակի հրամանատարի 1944 թ. ապրիլի 24-ի հետևյալ հրամանը.

«N հրաձգային կորպուսի հրամանատար գեներալ-մայոր Ս. Մարտիրոսյանը ռազ-

մաճակատի զորքերի հրամանատարի հրամանով նշանակվել է այլ պաշտոնի և այս կապակցությամբ մեկնում է բանակի կազմից:

Գեներալ-մայոր ընկեր Մարտիրոսյանը 1943 թ. նոյեմբերից եղել է բանակի կազմում գործող N հրաձգային կորպուսի հրամանատար: Այդ ժամանակամիջոցում նա իրեն ցույց է տվել որպես միավորումների լավագույն հրամանատարներից մեկը գերմանական զավթիչների դեմ մղած պայքարում:

Ընկ. Մարտիրոսյանն իր ուղղմական գիտելիքներն ու հարուստ ուղղմական փորձը ամեն օր և հատորեն օգտագործել է հարձակողական և պաշտպանողական մարտական գործողությունների ընթացքում, որի հետևանքով կորպուսի զորամասերը դժվարին պայմաններում և մարտական ծանր իրադրություն մեջ առաջ են ընթացել՝ ազատագրելով Ուկրաինայի և Մոլդավիայի հարյուրավոր բնակավայրեր ու քաղաքներ, ոչնչացնելով հակառակորդի մեծ ուժեր: Հրամանատարություն թուր հրաման-

ները կորպուսի զորամասերը կատարել են հաջողությամբ:

Իր զինվորական պարտքն ազնվորեն կատարելու և մարտական գործողություններին ժամանակ կորպուսի զորամասերը հմտորեն ղեկավարելու համար գեներալ-մայոր ընկ. Մարտիրոսյանին հայտնում եմ շնորհակալություն:

Ցանկանում եմ Ձեզ, ընկեր Մարտիրոսյան, լավագույն հաջողություններ մեր ժողովրդի թշնամուն վերջնականապես ոչնչացնելու ասպարեզում սպասվող առաջիկա մարտերում:

N բանակի գորգերի հրամանատար՝

Սովետական Միության Հերոս,

գեներալ-լեյտենանտ ԺՄԱԶՆԿՈ

Ռազմական հորհրդի անդամ՝

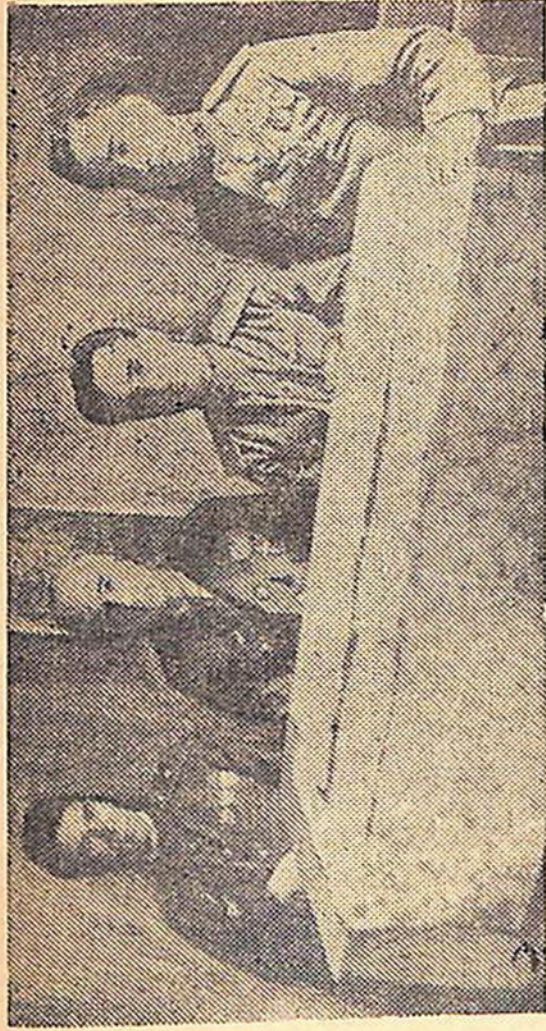
գեներալ-մայոր Կ. ԿՈՒԼԻԿՅԱՆ:

Գեներալ-մայոր Սարգիս Մարտիրոսյանը մեծ վաստակ ունի N հրաձգային կորպուսում. նրան սրտանց ու ջերմ սիրելի ու հարգելի են իր կորպուսի մարտիկները, սպաներն ու գեներալները, նա եղել է նրանց ավագ մարտական ընկերը, նրանց հայրը:

Ահա թե ինչպիսի ջերմ ու երախտա-
գիտական զգացմունքներով են բաժանվում
Մարտիրոսյանի զինակիցներն իրենց սի-
րած անվեհեր գեներալից։

Ստորև հրապարակում ենք ՍՍՌՄ-ում
Առաջին առանձին Ձեխոսլովակյան Սու-
վորովի և Բոգդան Խմելնիցկու շքանշան-
ներով պարգևատրված բրիգադայի հրա-
մանատար՝ բրիգադային գեներալ Լյուդ-
վիգ Սվոբոդայի և 163-րդ հրաձ. գնդի-
ղիայի հրամանատար գնդապետ Կառլովի
հրաժեշտի նամակները՝ ուղղված գեներալ-
մայոր Մարտիրոսյանին։

«Հրաժեշտ տալով Ձեզ և Ձեր կորպու-
սին՝ ես խնդրում եմ ընդունել անձամբ
ինձանից և մեր բրիգադայի բոլոր զին-
վորներից ու սպաններից անկեղծ երախտա-
գիտական արտահայտություն Ձեր բարե-
կամական վերաբերմունքի համար զեպի
մեզ, այն օգնության և հոգատարության
համար, որ Դուք մշտապես ցույց եք տվել
մեզ մեր մարտական գործունեության ըն-
թացքում՝ Ձեր հրամանատարության տակ։

Ուկրաինական 2-րդ ազգամշակատի N կորպուսի հրամանատար գեներալ-մայոր Ս. Մաբախրոսյանը իր զորամասերի հրամանատարներին հետ։
Նստած են (աջից ձախ) Մուխոմակյան Միլոթյան հերոս գնդապետ Ուսմանկին, գեներալ-մայոր Մաբախրոսյանը, բրիգադային գեներալ Լյուդվիկ Սվիրոդան և գեներալ-մայոր Ռուսյանցիկը։

Մենք կռվել ենք որպես բարեկամներ ընդհանուր թշնամու դեմ և ընդմիշտ կմնանք որպես լավագույն բարեկամներ: Ես հաստատ համոզված եմ, որ մենք դարձյալ կհանդիպենք, հնարավոր է՝ մոտիկ ապագայում, արդեն մեր ազատագրված հայրենիքում:

Ցանկանում եմ Ձեզ անձամբ և Ձեր կորպուսի բոլոր մարտիկներին ու սպաներին լավագույն հաջողություններ Ձեր հետագա մարտական գործունեություն ընթացքում:

Գործող բանակ. 8 մարտի, 1944 թ.

Խորապես Ձեզ հարգող՝

Սուվորովի և Բոգդան Խմելնիցկու շքանշանակիր, ՍՍՌՄ-ում Ձեխույնվակյան Առաջին առանձին բրիգադի հրամանատար՝

Բրիգադային գեներալ ԼՅՈՒԴՎԻԳ ՍՎՈՐՈԴԱՆ

«N ՇՐԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՐՊՈՒՍԻ ՇՐԱՄԱՆԱՏԱՐ
ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ԼՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻՆ

N հրաձգային կորպուսի հրամանատարի պաշտոնից Ձեր հեռանալու և նոր պաշտոնի

նշանակվելու պահին թույլ տվեք մեզ դիմ
վիզիայի ամբողջ անձնակազմի անունից
արտահայտել Ձեզ խորին հարգանք և երախ-
տագիտություն:

Մեր դիվիզիան երբեք չի մոռանա, որ N
հրաձգային կուրպուսի կազմը Ձեր հրա-
մանատարությամբ վերցրեց Ռոմնին և
ստացավ «Ռոմնիյան» անունը, Ձեր դեկա-
վարությամբ մասնակցեց Ուկրաինայի մայ-
րաքաղաք Կիևի ազատագրմանը և ստացավ
«Ռոմնիյան-Կիևյան» պատվավոր անունը,
N հրաձգային կուրպուսի կազմում Ձեր հրա-
մանատարությամբ դիվիզիան արժանացավ
կառավարական բարձրագույն պարգևի՝
Լեճիճի շքանշանի:

Մենք անկեղծորեն ափսոսում ենք, որ
Դուք հեռանում եք մեր կուրպուսի հրամա-
նատարի պաշտոնից, բայց մենք հույս
ունենք, որ մեր հայրենիքը դերմանա-ֆա-
շիստական զավթիչներից լիովին ազատա-
գրելու համար մղվելիք մարտերում մենք
դեռ շատ անգամներ պատիվ կունենանք

Ձեզ հանդիպելու և թշնամուն ջախջախելու
մինչև նրա լիակատար ոչնչացումը:

163-րդ հրաձգային Ռումնիյան-Կիևյան
Լեհիների շֆանշտեպի ղիվիզիայի
հրամանատար՝ գեդապետ ԿԱՌԼՈՎ,

24 ապրիլի, 1944 թ.

Գեներալ Մարտիրոսյանը քաջ զորա-
վար է, իր զորքերի համար հոգատար հայր,
ալիս ընկեր, հայրենասիրության փայլուն
օրինակ: Հենց այդ հատկությունների շնոր-
հիվ է, որ նա թափանցել է իր ռազմիկների
հոգու խորքը: Նրան հատուցել են մեծագույն
հարգանքով: Թիրևադրա գեղեցիկ ապացույց-
ներից մեկը համարվի «Մենք մարտիրոսյա-
նականներ ենք» քայլերգը, որ գրել են ու
ձայնագրել 340-րդ ղիվիզիայի ռազմիկները:

«Քայլերգը նվիրում ենք մեր բարեկամ
ու հրամանատար գեներալ-մայոր Ս. Ս. Մար-
տիրոսյանին», — գրում են հեղինակները: Ահա
այդ քայլերգը ուսներեն և նրա բառացի
թարգմանությունը հայերեն:

МЫ МАРТИРОСЯНОВЦЫ

У Волги ты создал отряд боевой,
Как сокол отважный ты ринулся в бой,
Повел полки саратовцев и пензенцев на бой
За родину, за Сталина, за наш народ родной.

Припев

Веди же нас на бой с врагом,
Врага мы разгромим,
Мы мартирисяновцы,
Вперед, мы победим.

Ты сердце России пошел защищать,
Чтоб варварам-немцам Москву не отдать;
В суровые зимние дни под Москвой
Ты побеждал, командир наш герой.

Припев

В боях с Гудерианом один из первых был,
К столице Краснозвездной ты путь врату закрыл,
Ты защищал Россию как верный сын страны,
С тобою грозной силой мы шли, твои сыны.

Припев

На берегу у Дона, на высоте Урыв
Ты слышал вражьи стоны—
—Когда делал там прорыв,
В реке Дону пойли мы боевых коней,
В Дону-реке топили непрошенных гостей.

Привес

Ты грозною лавиной мощь врага ломал,
Родную Украину от недруга спасал;
Чтоб бить врага без промаха, приказ страною дан,
На то ведь командиром у нас Мартиросян.

Привес

Под твоим водительством
К победе мы пойдем,
С тобой вместе скоро мы
Победу воспоем . . .

ՄԵՆՔ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՆՔ

Վոլգայի մոտ դու ստեղծեցիր մարտական ջոկատ,
Խիզախ բազելի նման դու մարտի նետովեցիր,
Սաքառովցիներին և պենդացիներին զնդերը դու մարտի
տարար
Հանուն Ստալինի, հանուն մեր հարազատ ժողովրդի:

Կրկնեց

Տար, ուրեմն, մեզ թշնամու դեմ պայքարի,
Մենք թշնամուն կջախջախենք,
Մենք մարտիրոսյանականներ ենք,
Առաջ, մենք կհաղթենք:
Դու Ռուսաստանի սիրտը պաշտպանելու գնացիր,
Որպեսզի բարբարոս գերմանացիներին Մոսկվան
չտաս,
Զմեռվա խստաշունչ ցրտերին Մոսկվայի մոտ
Դու հաղթում էիր, մեր հերոս հրամանատար:

Կրկներգ

Դուդերիանի ղեմ մղված մարտերում դու
առաջիններից մեկն էիր,
Դու փակեցիր դեպի Կարմրաստղ մայրաքաղաք
տանող ուղին,
Դու Ռուսաստանը պաշտպանում էիր որպես երկրի
հարազատ զավակ,
Քեզ հետ մենք՝ քո զավակներդ դնում ենք որպես
ահեղ մի ուժ:

Կրկներգ

Դո՛ւն գետի ափին, Ուրվ՝ բարձունքում
Ջարդեցինք թշնամուն՝ տևո՞ւյա՞ն գայլերին,
Դո՛ւն գետում ջրեցինք մեր մարտական ձիերին,
Դո՛ւն դատում խեղդեցինք այդ անկոչ հյուրերին:

Կրկներգ

Դու որպես ահեղ ուժ կոտորում էիր՝ թշնամու
հզորությունը,
Հարազատ Ուկրաինան թշնամուց ազատում էիր,
Երկիրը հրաման է տվել՝ թշնամուն անվերպ խփել,
Դրա համար մենք ունենք հրամանատար
Մարտիրոսյան

Կրկներգ

Քո ղեկավարությամբ
Մենք կգնանք դեպի հաղթանակ,
Քեզ հետ միասին մենք ամենուր
Հաղթանակի երգը կերգենք . . .

Գեներալ-մայոր Մարգիս Մարտիրոսյանը մեծ հեղինակություն և հարգանք է վայելում ոչ միայն ռազմաճակատում, իր ղեկավարած զորքերի մեջ, այլև Սովետական Միության թիկունքում: Ամեն անգամ, երբ ընկեր Ստալինի հրամաններում հիշատակվում է գեներալ Մարտիրոսյանի անունը, նա բազմաթիվ ողջույնի հեռագրեր է ստանում սղառ ու հզոր Վոլգայի ափերից՝ բանվորներից, կոլտոշնիկներից, ինտելիգենցիայից: Ռուսական Բալաշով քաղաքը, որտեղ կազմակերպվել է Մարտիրոսյանի լեգենդար դիվիզիան, սրտատրոփ հետևում է իր քաջարի գեներալի սխրագործություններին ու հպարտանում դրանցով: Ահա այդ հուղիչ փաստաթղթերից մեկը, որ գրված է Մարտիրոսյանին Լենինի շքանշանով նրա պարգևատրվելու առթիվ:

«ՔԱՆԿԱԳԻՆ ԸՆԿԵՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ,

Բալաշով քաղաքի աշխատավորների անունից ջերմագին շնորհավորում ենք Ձեզ՝ Հայրենական պատերազմի քաջարի մար-

տիկիդ, գերմանական դավթիչներ ղեմ մըդ-
վող պայքարի ռադիմաճակատում Հրամանա-
տարության առաջադրանքներն օրինակե-
լիորեն կատարելու համար Լեւիճի շքանը-
շանով պարգևատրվելու առթիւ և ցանկա-
նում ենք Ձեզ ու Ձեզ վստահած զորքերին
առողջություն և հետագա մարտական սըխ-
րագործություններ:

Ձեզ և մեր ենթաշեփ Կարմիր Դրոշի
շքանշանակիր 340-րդ Սուսիյան-Կիւյան
հրաձգային դիվիզիային տրված բարձր
պարգևը մեզ ոգեշնչում է է՛լ ավելի մեծ
աշխատանքային սխրագործությունների, և
մենք հավաստիացնում ենք Ձեզ, որ ան-
խոնջ կերպով կամրապնդենք մեր կապը
ռադիմաճակատի հետ և կտասնապատկենք
մեր աշխատանքն ի փառս մեր հաղթանակ-
ների՝ գերմանա-ֆաշիստական ճիւղղների
ղեմ մղվող կռիւում:

Մեր հերոսական Կարմիր Բանակին
փառք:

Կեցցե՛ք Գերագույն Գլխավոր Հրամանա-

տար, Մովեստական Միության Մարշալ Ընկեր ՍՏՍԱԻՆԸ:

Համկ (բ) Պ Բալաշովի ֆադկովի
ֆարտուդար՝ ԿՈՒՋՆԵՑՈՎ,
Բալաշովի ֆադգործկովի Գախագահ՝
ԻԳՆԱՏՈՎ»

* * *

Մարտիրոսյանը ոչ միայն բոցաշունչ հայրենասեր է, անձնուրաց զորավար, այլև իսկապես սիրող հայր ու հիանալի մարդ: Չի կարելի անտարբեր, առանց խորին հուզմունքի, կարդալ նրա նամակները՝ հասցեագրված Երևանում ապրող իր հարազատներին՝ աղջիկներին և կնոջը: Այդ նամակները լի են հայրական սնստահման գորովով ու սիրով, մարդկային են ու համակող: Ահա այդ նամակներից մեկը, որը գրված է 1942 թվի հուլիսի 8-ին.

«Սիրելի և անմոռանալի Շողիկ, Աստղիկ, Լենիկ և քաղցրիկ Իրինա ջան,

Գրում եմ ձեզ այս տողերը և միաժամանակ պատրաստվում եմ մարտի: Մարտի

ընթացքի մասին կգրեմ հաջորդ նամակում։
Ես առայժմ առողջ եմ, նույնը և ավելին
ցանկանում եմ ձեզ։ Թե որքան եմ կարոտել
ձեզ, գրչով նկարագրել և ընդհանրապես
պատկերացնել չեք կարող։ Գարնանային և
նրան հաջորդող ամառային եղանակները և
հարուստ բնությունն է՛լ ավելի գրգռում են
իմ կարոտը դեպի ձեզ և բուռն ցանկու-
թյուն արթնացնում ձեզ տեսնելու, գրկելու
և անվերջ համբուրելու... Երբ կարդում եմ
ձեր նամակների այն տողերը, որոնք վերա-
բերում են իմ Լենիկիս և Իրինայիս, այն
մասին, որ իմ ազիզ բալիկներս մեծացել
են, սիրունացել, անսահման ուրախությու-
նից աչքերս թացանում են և այդ մոմեն-
տին ցանկանում եմ թռչել ձեզ մոտ, ամուր
սեղմել ձագուկներին և անվերջ համբուրել։
Շատ խնդրեցի, աղաչեցի, որ ուղարկեք ինձ
ձեր նկարները, բայց չկատարեցիք իմ մի-
ակ խնդիրը։ Լավ չեք անում, որ ինձ կա-
րոտ եք թողնում։

Գրեք ձեր առողջությունից, Երևանի
նորություններից, ստացած արդյոք մեր

գրած նամակներն ու նկարները, թե ոչ,
Առայժմս, աղիղներս, այսքան: Կարոտով և
ամուր գրկում եմ բոլորիդ և ջերմորեն ու
անվերջ համբուրում: Բարեներս ու համ-
բույրներս բոլոր իմ հարազատներին, բարե-
կամներին, ընկերներին:

Ձեր Սարգիս:

Ռազմական արվեստի Ստալինյան դըպ-
րոցի տաղանդավոր գեներալ Մարտիրոսյա-
նի մասին սրտառուչ երգեր են գրել հայ
բանաստեղծները: Այդ երգերում արտա-
հայտված է հայ ժողովրդի վեհ սերը հան-
դեպ իր քաջարի զավակի:

Եվ նա արժանի է մեր ժողովրդի մեծ
սիրուն:

Մենք դեռ շատ անգամ կլսենք հայկա-
կան դյուցազուն Սարգիս Մարտիրոսյանի
ռազմական հուշակը:

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0043115

[204]

9166 3 0.

9
A $\frac{I}{7000}$